

TURİZM İŞLETMELERİ İÇİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN BİR MODEL ÖNERİSİ

AKKUŞ, Gülşah (Dr. Öğr. Üyesi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, İzmir, Türkiye.
E-posta: gulsah.akkus@ikcu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0263-8609

Özet

Bu araştırmada turizm endüstrisinde gerçekleşen iş kazaları ve meslek hastalıklarının nedenlerinin ve türlerinin sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesi için bir model oluşturulması amaçlanmıştır. Daha önce yapılan çalışmalardan yola çıkılarak hazırlanan model, güvensiz davranış ve güvensiz ortam çerçevesi üzerine inşa edilmiştir. Turizm endüstrisinin çeşitli alanlarında çalışanlara dair yürütülecek iş sağlığı ve güvenliği (İSG) çalışmaları için yol gösterici olması planlanan model sayesinde bir taraftan iş kazalarının ve meslek hastalıklarının daha isabetli olarak ayrıştırılabilmesi ve nedenlerinin ortaya çıkarılması mümkün olurken, diğer yandan alınacak olan önlemlerin çalışan davranışını düzeltmeye mi yoksa çalışılan ortamı düzenlemeye mi yönelik olacağı belirlenebilecektir. Bu sayede turizm endüstrisinde gerçekleştirilen İSG çalışmalarının etkinliği artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Kazası, Meslek Hastalığı, Güvensiz Davranış, Güvensiz Ortam

A MODEL PROPOSAL FOR OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH FOR TOURISM ENTERPRISES

Abstract

This research aims to create a model in order to best determine the causes and types of occupational accidents and occupational diseases in the tourism industry. The model, which was prepared based on previous studies, was built on the framework of unsafe behavior and unsafe environment. Thanks to the model, which is planned to be a guide for OSH studies to be carried out on employees in various fields of the tourism industry, on the one hand, it will be possible to distinguish more accurately and reveal the causes of work accidents and occupational diseases, on the other hand, whether the measures to be taken will be aimed at correcting the employee's behavior or regulating the working environment can be determined.

Keywords: Occupational Safety and Health, Occupational Accident, Occupational Disease, Unsafe Behavior, Unsafe Condition

Atıf Bilgisi / Reference Information

Akkuş, G. (2022). Turizm İşletmeleri İçin İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Bir Model Önerisi, Turistika, 2(2), Eylül 2022, 15-22.

GİRİŞ

İş sağlığı ve güvenliği, zaman içerisinde büyük ölçüde azalsa da yüzyılı aşkın süredir kayda değer bir sorun olmaya devam etmektedir (Hofmann, Burke ve Zohar, 2017). İşyeri Tehlike Sınıfları Listesi'ne (2012) göre turizm endüstrisinde faaliyet gösteren konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri ile seyahat acentaları, az tehlikeli kategoride yer almakla birlikte, sektörün kendine has yapısından dolayı bu kategorinin gerçekçi olmadığı (Özer vd., 2013), son yıllarda gerçekleşen iş kazalarının sektörel dağılımına bakıldığında (SGK, 2019) anlaşılmaktadır. Üstelik iş kazalarının, gerçekte olması gerekenden sekiz kat daha az kayıtlara geçtiği belirtilmektedir (Akkuş & Çavuş, 2016). Meslek hastalıklarına bakıldığında durum daha da vahimdir. Yalnızca turizm işletmelerinde değil tüm endüstri kollarında meslek hastalıkları yeterince teşhis ve tespit edilemediğinden, haliyle kayıtlara da yansımamaktadır. Oysa ki turizm işletmelerindeki zor ve düzensiz çalışma şartları, alışılmadık çalışma şekilleri, nispeten düşük ödeme düzeyi, iş istikrarının yetersizliği (EU-OSHA, 2004), beşerî münasebetlerin yoğunluğu, uzun ve yorucu çalışma saatleri ve stres, çalışan verimliliğinin ve performansın düşmesine, moral bozukluğuna, yorgunluğa, dalgınlığa yol açmakta (Özer vd., 2013; Ambardar, 2015); fiziksel ve zihinsel pek çok rahatsızlığa zemin oluşturmaktadır. Ne yazık ki turizm çalışanlarının mesleki rahatsızlıklarının tespitine ve nedenlerine yönelik kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada turizm işletmelerinde çalışanların geçirdikleri iş kazalarının ve meslek hastalıklarının neler olduğunun ve nedenlerinin daha iyi tespit edilmesi için kavramsal bir model geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çoğunlukla otel çalışanlarını ele alan daha önceki çalışmalarda iş kazalarını sınıflandırma girişimleri olsa da (Chyuan vd., 2004; Krause vd., 2005; Buchanan vd., 2010; Burgel vd., 2010; Şahin & Erkal, 2010; Cheron, 2011; Yamurluklu, 2016; Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022) meslek hastalıklarıyla birlikte inceleyerek nedenlerini sınıflandıran çalışmalar bulunmamaktadır. Önerilen model, alanyazındaki boşluğu doldurarak yasa yapıcılara, sektör yöneticilerine ve araştırmacılara; çalışanların iş sağlığı ve güvenliğini geliştirerek iş kazalarını ve

meslek hastalıklarını azaltmada faydalı bir rehber olması bakımından önem arz etmektedir.

1. İŞ KAZASI

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na göre iş kazaları "işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen veya bedenen engelli hâle getiren olay" olarak tanımlanmaktadır (madde 3). İş kazaları; kazanın ağırlığına göre, kazanın türüne göre ve yaralanmanın türüne göre sınıflandırılabilir (Akkuş, 2021). Ağırlığına göre iş kazaları; hafif, ağır ve ölümcül olarak üç grupta toplanabilir (Eurostat, 2018, 2019). Kazanın türüne göre yapılan sınıflandırma, kazanın kaynağına odaklanmakta ve üç grupta toplanmaktadır: Kas-iskelet sistemi (KİS) kaynaklı, akut travma kaynaklı ve diğer (Buchanan vd., 2010; Akkuş, 2021). Bu sınıflandırmaya göre *akut travma*; düşme, çarpma, kayma, yanma, kesme, trafik kazası vb. ani yaralanmaları kapsarken *kas-iskelet sistemi*; akut travmaya yol açabilecek faktörler dışında kalan ve kaslar, sinirler, tendonlar, eklemler, kıkırdaklar vb. bölgeleri ani olarak etkileyebilecek kazalar ile vücutta meydana gelebilecek ağrı, incinme ve burkulmaları kapsamaktadır. Yaralanmanın türüne göre yapılan ayırimda ise yaranın vücudun neresinde olduğuna bakılmakta ve vücutta zarar gören yerler ifade edilmektedir.

2. MESLEK HASTALIĞI

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nunda *meslek hastalığı* "sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürülük halleri" olarak tanımlanmaktadır (madde 14). Meslek hastalıkları, işteki aktivitelerden kaynaklı maddelere maruz kalmaya göre (kimyasal, fiziksel, biyolojik), hedef organlara göre (solunum, cilt, KİS, ruhsal ve davranışsal), mesleki kanser ve diğer hastalıklar olmak üzere dört grupta toplanabilir (ILO, 2010). Yapılan iş kaynaklı rahatsızlıklar yaygınlık düzeyine göre stres, depresyon, anksiyete; KİS ve diğer olmak üzere üç grupta da toplanabilir (HSE, 2021). Önceki

yıllarda ilk sırayı alan ve stresten dört daha yaygın olan KİS kaynaklı rahatsızlıklar (Akkuş, 2021), son yıllarda yerini strese bırakmıştır (HSE, 2021).

3. GÜVENSİZ DAVRANIŞ ve GÜVENSİZ ORTAM

Genellikle iş kazalarının; bireyin fiziksel, psikolojik, sosyal vb. özelliklerinden (güvensiz davranış) veya çalışma ortamındaki fiziksel, kimyasal, sosyal, psikolojik, örgütsel, yönetsel unsurlardan (güvensiz ortam) meydana geldiği (Choudhry & Fang, 2008); hatta çoğu kazanın çalışanların güvensiz davranışlarından ileri geldiği kabul edilmektedir (Esin, 2007). Oysa ki ağır ve ölümcül kazalar, genelde güvensiz ortam kaynaklıdır (İOSH, 2019). *Güvensiz davranış*; bir çalışanın, yapılan iş ile ilgili uyulması gereken güvenlik kurallarına, standartlarına, prosedürlerine, talimatlarına ve belirli kriterlerine aykırı olarak giriştiği herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Li vd., 2018). *Güvensiz ortam* ise işyerinin veya işyerinin fiziksel düzeninin, araç, gereç ve/veya malzemenin durumunun, çağdaş güvenlik standartlarını ihlal ettiği bir durumu ifade etmektedir (Abdelhamid & Everett, 2000). Literatürde iş kazaları için yapılan güvensiz davranış/güvensiz ortam sınıflandırması, meslek hastalıkları için de önemli bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında hem iş kazaları hem de mesleki rahatsızlıklar için temel olarak sözkonusu çerçeveden yararlanılacaktır.

4. MODEL ÖNERİSİ

Bu çalışmada alanyazında daha önce yapılmış araştırmalardan ve raporlardan yararlanılarak iş kazalarının ve meslek hastalıklarının tespit edilerek sınıflandırılmasında ve önüne geçilmesinde turizm işletmeleri, çalışanları, sektör temsilcileri ile yasa yapıcılar için faydalı olacağı düşünülen bir model geliştirilmiştir. Modelde, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının türleri sınıflandırılmakta; nedenleri ise güvensiz davranış ve güvensiz ortam çerçevesinden ele alınarak kategorize edilmektedir (Şekil 1).

Modelde *iş kazalarının* türleri, alanyazınla uyumlu bir şekilde (Buchanan vd., 2010; Akkuş,

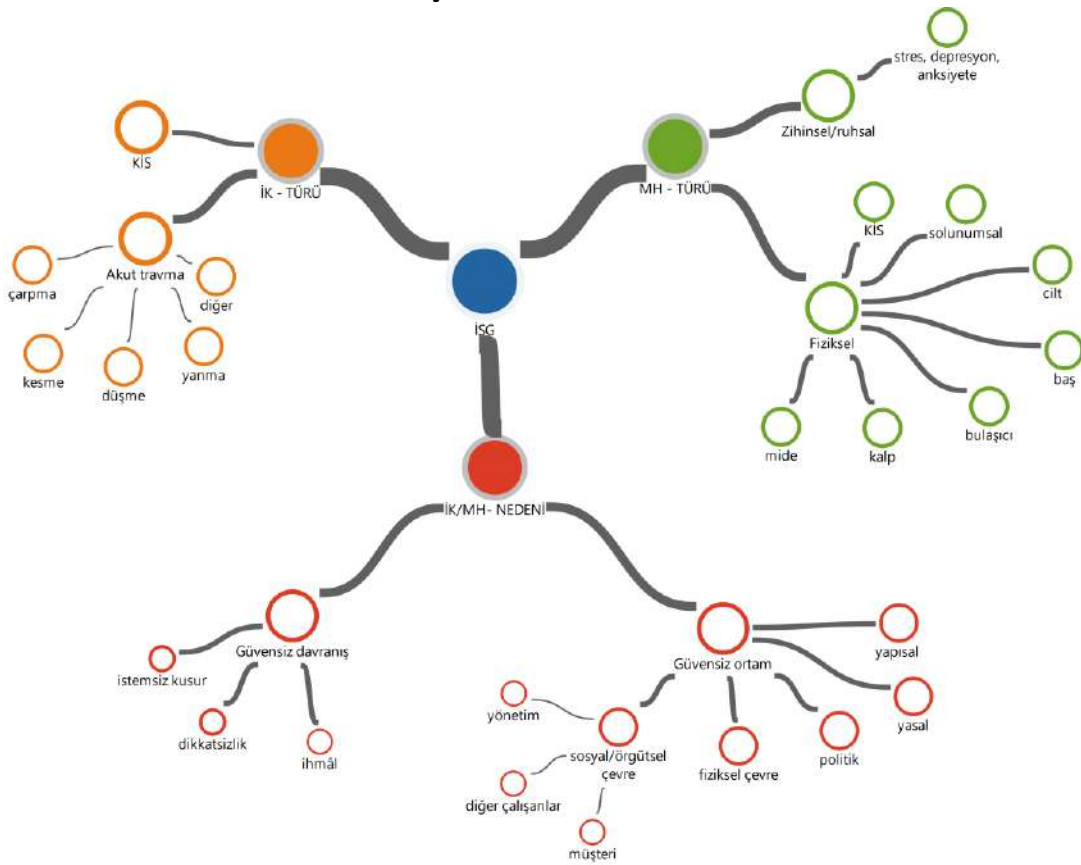
2021; Akkuş vd., 2022); KİS ve akut travma kaynaklı kazalar olmak üzere öncelikle ikiye ayrılmış, akut travma tipi kazalar ise en sık görülen kaza türlerine göre düşme, kesme, yanma, çarpma, diğer olmak üzere beş grupta toplanmıştır (Yamurluklu, 2016; CCOHS, 2018; TMMOB, 2018; Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022). *Meslek hastalıkları* ise mevcut alanyazını da kapsayacak şekilde zihinsel/ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklar olarak ele alınmıştır. Zihinsel/ruhsal hastalıklar; stres, depresyon ve anksiyete olarak tek alt başlıkta toplanabilir. Psikolojik yorgunluk, yıpranma, tükenmişlik, panik atak, uyku bozukluğu, korku/endişe, kaygı, depresyon, vb. birçok unsur *stres* başlığı altındadır. *Fiziksel rahatsızlıklar* ise KİS, solunum yolu rahatsızlıkları, cilt hastalıkları, baş bölgesiyle ilgili rahatsızlıklar, bulaşıcı hastalıklar, kalple ilgili sorunlar ve mide rahatsızlıklarını kapsamaktadır. *KİS rahatsızlıkları* bel, boyun, sırt ve kol bölgesini kapsayan "üst ekstremité"; ayak, diz, bacak ağrılarını kapsayan "alt ekstremité" ve omurga ve ortopedik rahatsızlıkları içeren "diğer" başlıkları altında ele alınabilir. Boğaz rahatsızlıkları, faranjit, ses kısıklığı, ses kaybı, gırtlak kanseri, vb. *solunum yolu rahatsızlıkları* başlığı altında; mantar, nasır, güneş lekeleri, egzema vb. *cilt rahatsızlıkları* başlığı altında; migren, katarakt, brüksizm vb. *baş bölgesiyle ilgili rahatsızlıklar* başlığı altında; salgın hastalıklar, otoimmün sistemi, vb. *bulaşıcı hastalıklar* başlığı altında; varis, kolesterol, tansiyon, varikosel, kalp yetmezliği vb. *kalp rahatsızlıkları* başlığı altında; obezite, gastrit, reflü, mide kanseri vb. *mide rahatsızlıkları* başlığı altında toplanabilir.

İş kazalarının/meslek hastalıklarının nedenleri, yukarıda belirtildiği üzere, gerçekleşen iş kazasının çalışanların güvensiz davranışlarının bir sonucu mu yoksa güvensiz ortamın hazırladığı bir sonuç mu olduğuna göre iki grupta ele alınmıştır. *Güvensiz davranışlar*, Esin'in (2007) beşli sınıflandırmasından yararlanılarak eğitim, deneyim, vb. eksikliklerden kaynaklı istemsiz kusur, dikkatsizlik ve ihmâl olarak gruplanmıştır. *İstemsiz kusur*, çalışanların eğitim ve deneyim eksikliğinden kaynaklı, kasıtsız olarak hatalı hareket etmeleri ile ilgilidir ve işleri yetiştirmek için acele etme, fazla veya ağır taşıma/kaldırma, yapılan

işe uygun olmama, bilinçsizlik, düşünememe vb. nedenlerden oluşmaktadır (Esin, 2007; Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022). *İhmâl*, uygun ekipman kullanmama, araç gereçlerin koruyucu kısımlarını çıkarma, koruyucu ekipman kullanmama, işin yürütümüyle ilgisi olmayan uygunsuz davranışlarda bulunma vb. başlıkları içermektedir (Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022). *Dikkatsizlik*, ampirik çalışmalarda çalışanların beyanları üzerine yer verilen bir faktördür ve çalışanların kişisel durumlarıyla ilgili

olabileceği gibi yoğun çalışma saatleri, işin yapısal özellikleri vb. ortamsal nedenlerden de kaynaklanabilir. Güvensiz davranışlar içerisinde yer alan ihmâl, doğrudan çalışanın güvensiz davranışını ifade eder; dikkatsizlik için daha fazla veri gerekir; istemsiz kusur ise çalışanların en az sorumlu tutulabileceği maddedir. İstemsiz kusur ile güvensiz ortam arasındaki korelasyonun incelenmesi, İSG çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

Şekil 1. İSG Modeli

Güvensiz ortam daha önceki çalışmalarda örgütsel, işyeri kaynaklı ve yapısal (Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022) olarak sınıflandırılmış olmakla birlikte, bu çalışmada yönetim, müşteriler ve diğer çalışanların etkilediği sosyal/örgütsel çevre, fiziksel çevre, politik çevre, yasal çevre ve yapısal nedenler olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır. *Yönetim*, çalışanların fiziksel, zihinsel ve sosyal bakımdan sağlıklı olmalarını (WHO, 2020) teminen

işyerinde ve/veya işin yürütümü esnasında buna ilişkin gerekli tedbirleri alması gereken birim olması dolayısıyla sosyal/örgütsel çevrenin en önemli bileşenidir. Modelde *diğer çalışanların* güvensiz davranışlarının da sosyal/örgütsel çevre başlığı altında ele alınması önerilmektedir. Bunun nedeni iş kazalarının ve meslek hastalıklarının, yalnızca “çalışanın” kusurlu davranışlarından değil, diğer çalışanların oluşturabileceği güvensiz ortamdaki

kaynaklanabilecek olmasıdır. Dolayısıyla çalışanın kendi güvensiz davranışından kaynaklı olarak yaşadığı iş kazaları ve meslek hastalıkları ile diğer çalışanların güvensiz davranışlarından (sosyal/örgütsel ortam) dolayı maruz kaldığı iş kazaları ve meslek hastalıkları ayrı değerlendirilmelidir. Diğer çalışanlar yalnızca iş kazalarına ve meslek hastalıklarına fiziksel zemin hazırlamakla kalmaz, aynı zamanda alaya alma ve dışlama gibi davranışlarıyla da çalışanların güvensiz davranmalarına neden olabilir (Abdelhamid & Everett, 2000; Mullen, 2004). Turizmin misafir/müşterilerle yüzyüze aynı ortamda bulunmayı gerektiren bir sektör olması nedeniyle çalışanların iş sağlığı ve güvenliğini olumsuz etkileyen sosyal çevre elemanları içerisinde *müşteriler* de yer almaktadır.

Fiziksel çevre, genellikle işin gerçekleştirildiği fiziksel ortamın düzeniyle ilgilidir ve ortamda çalışan sağlığına olumsuz etkisi olabilecek fiziksel unsurları kapsamaktadır: işyerinin hatalı planlanması; güvenlik ekipmanlarının temin edilmemesi veya eski, yıpranmış, kullanılamaz halde bulunması; sağlıksız lojman; uyarıcı işaretlerin bulunmaması/konulmaması; eski mobilya, araç-gereç vb. malzemelerin tamirinin yapılmaması, yenilenmemesi gibi (Akkuş vd., 2022). *Yapısal* faktörler, yapılan işin doğasından kaynaklanan güvensiz ortamı ifade etmektedir: gece vardiyasında çalışma; ağır, kesici, delici, aşırı sıcak, aşırı soğuk vb. araç gereçle çalışma (Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022). *Yasal çevre*, çalışanların sağlık ve güvenliğini koruma konusunda yetersiz kalan yürürlükteki mevzuatı ifade etmektedir. Yalnızca yürürlükteki İSG mevzuatı değil, aynı zamanda çeşitli nedenlerle çalışan güvenliğini tehlikeye atan mevzuat unsurları da bu başlık altında düşünülmelidir. Bazı durumlarda sözleşmeler ya da işin gereklilikleri çalışanlar için bağlayıcı olmakta ve bu konudaki mevzuat yeterli olsa dahi sağlık ve güvenlik ikinci plana atılabilmektedir. *Politik çevre* ise genellikle işletme dışındaki politik istikrarsızlık, darbeler, terör olayları vb. başlıkları kapsar ve en uç sosyal/örgütsel ortam unsurudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada turizm işletmelerinde çalışanların geçirdikleri iş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin olarak kavramsal bir model oluşturulması amaçlanmıştır. Oluşturulan İSG modelinin, genel olarak yasa yapıcılar, turizm işletmeleri yöneticileri, çalışanları ve araştırmacılar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Modelde; işe bağlı kazalar ve rahatsızlıklar, türlerine ve nedenlerine göre sınıflandırılmaktadır. Güvensiz davranış/güvensiz ortam çerçevesinden hareketle önerilen sınıflandırmanın, kazaların ve hastalıkların nedenlerine ışık tutması ve sistematik bir yaklaşım sunması dolayısıyla gerekli tedbirlerin alınmasına hizmet etmesi hedeflenmektedir. İş kazalarının ve meslek hastalıklarının tamamen önüne geçebilmek mümkün değildir. Bununla birlikte, gerekli tedbirleri alarak oluşacak hasarı en aza indirmek mümkündür. Önleyebilmek için tespit etmek gerekir; dolayısıyla öncelikle turizm işletmelerinin, yapılan işlerle ilgili olarak yaşanan iş kazalarının ve meslek hastalıklarının neler olduğunu tespit etmesi; bu işlerle ilgili risklerin saptanması ve güvenli iş ortamının oluşturulması önem arz etmektedir (Akkuş, 2021).

Model önerisinde ayrıca yer almamakla birlikte, kazaların ve hastalıkların önlenmesinde de güvenli davranış ve güvenli ortam çerçevesinden yararlanılabilir.

Literatürde çalışanların güvensiz davranışları, özellikle iş kazalarının belirleyici nedenleri olarak tespit edilmiştir (Garavan & O'Brien, 2001; Şahin ve Erkal, 2010; Üner ve Ayberk, 2019). Güvenli davranışların oluşturulabilmesi için çalışanların modelde yer verilen istemsiz kusur, dikkatsizlik ve ihmâl davranışlarının önüne geçilmesi gerekir. Bu üç güvensiz davranış içerisinde kazaya en çok sebebiyet veren istemsiz kusur (Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022), eğitime en çok ihtiyacın duyulduğu hatalı çalışan davranışıdır. Bu davranış büyük ölçüde eğitim ve tecrübe eksikliğinden kaynaklanmakta; işin yapısından kaynaklı iş yükü ve zaman kısıtından da etkilenmektedir. İşe yeni başlayanlar ve genç çalışanlar için özellikle hassas bir ortam yaratması nedeniyle İSG eğitimlerinin işe başlamadan önce

uygulanmalı olarak verilmesi, dönemsel olarak tekrarlanması ve çalışanlara yönelik bilgilendirici/hatırlatıcı çalışmalarda bulunması gerekmektedir. Çalışanların ihmâl davranışları için de eğitim önemli olmakla birlikte, bu tür davranışlar için etkin denetim mekanizmasının çalıştırılması ve ihmâl mazeret bırakmayacak (güvenli fiziksel ve sosyal/örgütsel çevrenin oluşturulması gibi) tedbirlerin alınması gerekir. Güvenli sosyal/örgütsel çevrenin oluşturulmasında akran baskısı veya zorbalığı olarak ifade edilebilecek hususlara özellikle dikkat edilmesi ve güvenli bir iş iklimi oluşturulması da ihmâlin önüne geçilmesi bakımından önemlidir (Garavan & O'Brien, 2001; Mullen, 2004). Dikkatsizliğin kişisel, örgütsel, yapısal, vb. pek çok nedeni olabilir. Kişisel nedenler eğitim ile ancak kısmen azaltılabilecekken iş yoğunluğu, eleman yetersizliği, vb. yapısal ve örgütsel nedenler için yönetime daha fazla iş düşmektedir.

İSG üzerine yapılan çalışmalarda güvensiz ortamın da en az davranışlar kadar (Mullen, 2004), hatta önemli olduğu (Akkuş, 2021; Akkuş vd., 2022) ve güçlü bir güvenlik ikliminin, daha az güvensiz davranışa yol açacağı öne sürülmektedir (Garavan & O'Brien, 2001). Dolayısıyla işyerinde güvenli bir ortam oluşturmak, çalışanın fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması ve daha güvenli davranması bakımından önemlidir. Güvenli ortamın oluşturulmasında sosyal/örgütsel çevre ile fiziksel çevre, odaklanılması gereken en önemli çevre unsurlarıdır. Etkin bir yönetim ve denetim mekanizması kurulması, tüm çalışanların İSG'nin temel unsurlarını özümlediği güvenli bir iş ikliminin oluşturulması, bilhassa sorunlu müşterilerle başa çıkma konusunda çalışanlara yol gösterilmesi ve uygun prosedürler oluşturulması, işyerinin iş akışına göre planlanması, tamiri ve bakımı yapılmış cihaz ve araç gereçlerin kullanılması gerekmektedir. İşletmelerin, yasal ve politik çevre üzerinde herhangi bir tasarrufları bulunmamakla birlikte, yapısal faktörler konusunda alınacak tedbirler sayesinde iş kazaları ve meslek hastalıkları ciddi oranda azaltılabilir. Gece vardiyasında çalışma, hizmetin yüzyüze gerçekleştirilmesinden ve maliyet unsurlarından kaynaklı aşırı iş yükü, acele etme,

sürekli ayakta kalma, kesici/delici/sıcak/soğuk malzemelerle çalışmak zorunda olma, vb. yapısal sorunlara yönetim tarafından çalışanların sağlığı gözetilerek iş yükü-maliyet dengesi içerisinde çözüm getirilmesi gerekir.

Kavramsal bir model önerisi getiren bu çalışmanın en büyük kısıtı bu alanda yapılmış ampirik çalışmaların azlığından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla modelin, gelecekte yapılacak olan araştırmalarla ele alınarak sınanması ve geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Etik Kurul İzni

Bu makale etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Abdelhamid, T. S., & Everett, J. G. (2000). Identifying root causes of construction accidents. *Journal of Construction Engineering and Management*, 126(1), 52-60.
- Akkuş, G. (2021). İş sağlığı ve güvenliğine keşifsel bir bakış: Otel çalışanlarının yaşadıkları iş kazaları. *BAUNSOBED*, 24(46), 1185-1204.
- Akkuş, G., Arslan, A., İşçen, M., & Işık, B. (2022). A heuristic outlook on the occupational accidents of food & beverage staff in hotels. *Journal of Global Business Insights*, 7(2), 122-139. <https://www.doi.org/10.5038/2640-6489.7.2.1193>.
- Akkuş, G. & Çavuş, Ö. (2016). Turizm sektöründe iş sağlığı ve güvenliği. B. Filizöz ve A. Kocabacak (Ed.) 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu açıklamalı ve sektörel veriler ışığında Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları (ss. 128-166). Seçkin Yayıncılık.
- Ambardar, A. (2015). Occupational safety and health of laundry employees in hotel industry. *International Journal of Hospitality & Tourism Systems*, 8(1), 32-39.
- Buchanan, S., Vossenas, P., Krause, N., Moriarty, J., Frumin, E., Shimek, J.A.M., Mirer, F., Orris, P. & Punnet, L. (2010). Occupational injury

- disparities in the US hotel industry. *American Journal of Industrial Medicine*, 53, 116-125.
- Burgel, B. J., White, M. C., Gillen, M., & Krause, N. (2010). Psychosocial work factors and shoulder pain in hotel room cleaners. *American Journal of Industrial Medicine*, 53(7), 743-756.
- CCOHS. (2018, Haziran 4). OSH answers fact sheets. Canadian centre for occupational health and safety. https://www.ccohs.ca/oshanswers/safety_haz/falls.html Erişim 18.01.2021.
- Cherono, L. (2011). Occupational accidents in hotels within Eldoret Town, Kenya: Awareness and prevention [Unpublished master thesis]. Kenyatta University, Kenya.
- Choudhry, R. M., & Fang, D. (2008). Why operatives engage in unsafe work behavior: Investigating factors on construction sites. *Safety Science*, 46, 566-584
- Chyuan, J. Y. A., Du, C. L., Yeh, W. Y., & Li, C. Y. (2004). Musculoskeletal disorders in hotel restaurant workers. *Occupational Medicine*, 54(1), 55-57.
- Esin, A. (2007). İş kazalarına değişik yaklaşım - davranışsal güvenlik. *Mühendis ve Makina*, 48(567), 3-9.
- EU-OSHA. (2004, Kasım 1). Safety and health risks in HORECA. <https://osha.europa.eu/en/publications/e-fact-22-safety-and-health-risks-horeca/view#:~:text=This%20E%2DFact%20of%20an,and%20air%20temperature%20and%20quality> Erişim 08.11.2015.
- Eurostat. (2018, Eylül 12). Glossary: non-fatal accident at work. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Non-fatal_accident_at_work Erişim 18.01.2021.
- Eurostat. (2019, Mart 6). Glossary: fatal accident at work. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Fatal_accident_at_work Erişim 18.01.2021.
- Garavan, T. N. & O'Brien, F. (2001). An investigation into the relationship between safety climate and safety behaviours in Irish organisations. *Irish Journal of Management*, 22(1): 141-170.
- Hofmann, D., Burke, M. & Zohar, D. (2017). 100 years of occupational safety research: from basic protections and work analysis to a multilevel view of workplace safety and risk. *Journal of Applied Psychology*, 102(3), 375-388.
- HSE (2021). Work-related ill health and occupational disease in Great Britain. <https://www.hse.gov.uk/statistics/causdis/> Erişim 08.08.2021.
- International Labour Organisation (ILO) (2010). "ILO List of Occupational Diseases", www.ilo.org/safework/info/publications/WCMS_125137/lang-en/index.htm Erişim 08.08.2015.
- Institution of Occupational Safety and Health (IOSH). (2019, July 12). Elephant in the room. *IOSH Magazine*. <https://www.ioshmagazine.com/elephant-room>.
- İşyeri Tehlike Sınıfları Listesi (2012). İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/9.5.16909-Ek.xls> Erişim 09.08.2022.
- Krause, N., Scherzer, T., & Rugulies, R. (2005). Physical workload, work intensification, and prevalence of pain in low wage workers: Results from a participatory research project with hotel room cleaners in Las Vegas. *American Journal of Industrial Medicine*, 48(5), 326-337.
- Li, Z., Lv, X., Zhu, H., & Sheng, Z. (2018). Analysis of complexity of unsafe behavior in construction teams and a multiagent simulation. *Complexity*, 2018, 1-15. <https://doi.org/10.1155/2018/6568719>
- Özer, S., Tüzünkan, D. ve Köse, B. (2013). Turizm sektöründe iş kazaları ve meslek hastalıklarına yönelik tespitler ve tedbirler. K. Karamustafa (Ed.) 14. UTK Bildiriler Kitabı (ss. 1136-1149). Detay Yayıncılık.
- Mullen, J. (2004). Investigating factors that influence individual safety behavior at work. *Journal of Safety Research*, 35: 275-285.

- SGK. (2019). 2019 yıllık, bölüm 3-1 iş kazası ve meslek hastalıkları istatistikleri (4a). http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari Erişim 27.01.2021.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB). (2018, Mart). İşçi sağlığı ve iş güvenliği. Ankara: Ankamat. <https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/ISG%20raporu%202018.pdf> Erişim 24.01.2021.
- WHO. (2020). Constitution of the World Health Organization. Basic Documents, Forty-fifth edition. https://apps.who.int/gb/bd/pdf_files/BD_49t-h-en.pdf Erişim 08.08.2022.
- Yamurluklu, Y. (2016). Otel işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliğinin değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- 5510 sayılı sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26200, 16 Haziran 2006.
- 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28339, 30 Haziran 2012.